

Újra Magyarországon

Az 1940. augusztus 30-án megszületett a 2. bécsi döntés: Magyarország a német és olasz külügyminiszterek vezette bécsi döntőbíróság határozata értelmében megkapta Észak-Erdélyt Székelyfölddel, Nagyváradal és Kolozsvárral egyetemben. Ebbe Papolc is beletartozott, s ennek értelmében magyar közigazgatás alá került. Az új bíró Csorja Ferenc lett. Korábban 16 évig a papolci református gyülekezet megyebírója volt. Mikor erre a tisztségre megválasztották, a gyülekezet pénztára üres volt. Súlyos adósságok terhelték az egyházat, mikor leköszönt gondnokságáról és átadta az egyház számadáskönyvét, többlete és anyagi tartalékai voltak a gyülekezetnek. A falu lakosai – magyarok és románok – egyként tisztelték. Becsületes, humánus, a közösség érdekeit szívében viselő embernek tartották.

A hatalomváltás után az identitásában megroppantott, nyelvében, vallásában megcsúfolt, kultúrájában korlátozott, foszladozó reményeibe belefáradt papolci magyarságnak nyugalomra, évtizedekig tartó békés munkára, építkezésre lett volna szüksége, hogy fásultságát, történelmi szorongásait kiheverje, s a majdnem emberöltőnyi rideg történelmi időjárást a múltnak átadja. Ez viszont nem adatott meg neki. Háborús helyzetbe csöppent. Újra sorozták, vitték katonának legrátermettebb, az itthoni munkában is legszükségesebb fiait. A nélkülözés, a szegénység nem volt számukra szokatlan. Ezzel megbirkóztak volna. A lélek rettegése volt keserves. A kényszerű félelem, hogy újra veszíthetnek, hogy minden percben, órában vigyázba kellett állítaniuk a lelküket. Igazán örülni sem tudtak a állami hatalomváltásnak. Nagyon közel volt hozzájuk most is a román határ, s tudták, hogy a románok csak kényszerből engedtek Hitler nyomásának. Érezték, sejtették, hogy ennek múltával bármikor visszatérhet a román világ. Mégis erőt vettek magukon, s főleg a Hitelszövetkezet fellendítésével, a Hangya Fogyasztási Szövetkezet megszervezésével, az iskolai oktatás színvonalának emelésével, a 8 osztályos képzés bevezetésének előkészületeivel, a felszabadultabb egyházi élet keretei között szervezték magukat, s olykor egy-egy ünnepet is megültek. A legemlékezetesebbet 1942. március 28-án, amikor országzászlót avattak. Kotormán István református lelkész vezetésével a kisújszállási női egye-

sületek 12 tagja hímezte az anyaországhoz visszatért Papolcnak az országzászlót. Felirata a következő volt: *Hazádnak rendületlenül légy híve, ó, magyar!* – *Papolc községnek hűségéért Kisújszállási női egyesületek.*¹⁹¹

Az országzászló és a kisújszállási Női Egyesületek

A zászlóátadásra érkező vendégeket a kovásznai vasútállomáson lovas bandérium várta. Onnan felpántlikázott szekerekkel érkeztek Papocra.

Az országzászlót fogadó lovas bandérium

Az iskola bejáratánál új székelykapun át jutottak az épületbe. Himnusz, istentisztelet, csodálatos prédikáció, szép beszédek, díszebéd, majd az ifjúság táncmulatsága köszöntötte az örömnepet. A zászló azonban nem sokáig loboghatott Papolcon. 1944-ben impérium-váltás

történt újra. Az országzászlót a református torony felső gombjában rejtették el a helyiek. Az új hatalomnak azonban gyávaságból, félelemből

vagy a falura haragudtában, magának kedvezményeket remélő egyik papolci ember – nem érdemli meg, hogy nevét őrizze ez a falu történetét

Bede Sándor tanító és a Nőszövetség az országzászló alatt

felvázoló könyv – elárulta. Mint a királyok testőrei a merénylőre, úgy csaptak le a román hatalom új emberei a zászló rejtekhelyére, s mint járvány idején a fertőző gócot, úgy égették, zúzták, törték porrá a Magyarországhoz kötő jelképet. Jobban féltek tőle, mint a Nemere zúgó szelétől, a Papolc-vize áradásától. Talán még egy földrengésnél is jobban. Attól tartottak talán, hogy amíg létezik a zászló, kitart nyelve, hite, titka, nemzeti identitása mellett a magyarság. Egy áruló azonban mindettől megfosztotta a papolci reformátusokat. Tudja a faluban mindeki, hogy ki volt, de inkább az zászló emléke éljen ebben a könyvben, mint a besúgóé.

A zászlóavatást megelőzően, és azt követően is gördültek a háborús napok Papolc felett. Behívót behívó követett. Újabb és újabb családok lelkét ülte meg a szorongás: - Van-e visszaútja szeretteiknek a háborús halál dühöngő birodalmából. Az ő szerettük lesz-e, aki visszatérve az örült bolyongásból, meg hozza az áldott béke, a szorgos hétköznapiak olajágát. És magyar lesz-e az az olajág, vagy a letűnt 22 évnél is keservesebb lelki gyötrellem.

Félelemre volt oka mindenkinek. 1944 késő tavaszán elhurcolták a faluból az itt élő, ekkor már egyetlen zsidó családot. Neuvirth Dávidnak hívták. Apjától, Neuvirth Bernáttól örökölte kicsinyke korcsmáját, néhány hold földjét a határban. Ezekből élt halkán és szelíden a feleségével, s ők nevelgették két kis unokájukat. Őket is elvitték. Neuvirth Dávid és a felesége talán a légynek sem mertek volna ártani. Itt a délkeleti végeken a zsidók sem tudtak vagyonokat felhalmozni, ha erőszakos erdőki-termelésüket meg nem finanszírozták a bankok. Neuvirth Dávidot nem kerülgették hitelkínálataikkal a bankok, s egyébként is feleségével együtt szerette a természetet, jobban az élő fákat, mint a fűrészelt deszkákat, gerendákat. Deportálták őket, miközben a fronton meghaltak a magyar és a román katonák is. A második világháború papolci református hősi halottait is befogadta a templom. Csorja Ferenc jóvoltából 1977 óta emléktábla őrzi nevüket: *Becsek Sándor, Benedek József, Csorja Bálint, Deák Imre, Debreci Kálmán, Dombora Béla, Fésüs Ferenc, J. Kelemen Sámuel, A. Kelemen Sámuel, Kelemen András, Kelemen Zsigmond, Kelemen B. Ferenc, Kis Sós Imre, Mikola Károly, Márton József, Nagy János, Nagy Lukács, Ráduly Mihály, Török Sádor.*

A román ajkú papolci lakosok közül a háború áldozatai lettek: *Angăseală Nicolae, Angăseală Vasile, Diacon Ion, Diacon Nicolae, Magoş Gheorghe, Magoş Ion, Macovei Nicolae, Olteanu Nicolae.*

Az új román hatalmi berendezkedés

Elmúlván a második világháború, elmúlt a magyarok uralma is Észak-Erdély és Székelyföld fölött. 1944. szeptember 11-én a győztes orosz csapatok első négy katonája megjelent Papolcon. 1944. augusztus 23-án a román hadsereg átállt a szovjetekhez. Mindenki sejtette, hogy Erdély újra Románia része lesz. A nagy káoszban a falu értelmiségének nagy része Magyarországra menekült. Nagy volt a lelkesedés a románok között. Újra a falu urának érezték magukat, s újra megalázhatták a magyarokat. Papolcon is megszervezték a vasgárdát, minden magyart fasisztának neveztek, szabadjára engedték a bosszúállás szellemét. Oktalanul sértegették, ütötték, verték, rugdosták az utcán, a munkahelyen, a korcs-